

Boven: luchtopname van een kudde koniks Rechts: edelherten in de sneeuw

Nuances in discussie vol emotie

De grote grazers van de Oostvaardersplassen

Een internationale adviescommissie onderzoekt hoe het beste kan worden omgegaan met de Heckrunderen, konikpaarden en edelherten in de Oostvaardersplassen. Hoe wetenschap nuances brengt in een discussie met hoog oplopende emoties.

Tekst Marijke Drees / Foto's Ruben Smit

Na de lange winter van 2010 laaide de discussie over de behandeling van de grote grazers in de Oostvaardersplassen op. Nadat de Tweede Kamer uitsprak dat de grote grazers moesten worden bijgevoerd, besloot de regering om de geplande evaluatie te versnellen en voor de tweede maal een internationale adviescommissie in te stellen. Deze commissie werd het 'International Committee on the Management of large herbivores in the

Oostvaardersplassen'. Onderzocht werd hoe de adviezen van de eerste ICMO-commissie uit 2006 zijn uitgevoerd. Daarnaast werd geadviseerd over het te volgen beheer. Het rapport van de tweede commissie is een mooi voorbeeld van de toepassing van (de wetenschap van) de ecologie in natuurbeheer.

Het systeem De Oostvaardersplassen waren een braakliggend deel van Flevo-

land toen ze door de grauwe ganzen werden ontdekt als een veilige plaats om te ruien. Inmiddels heeft het erkenning als een belangrijk groot natuurgebied, zelfs zo belangrijk dat de spoorlijn er een stukje voor is verlegd. Het gebied wordt beheerd door Staatsbosbeheer.

Dankzij de grootte van het gebied is het hier mogelijk om de natuurlijke processen hun gang te laten gaan. Het gebied groeide echter dicht. Achtereenvolgens zijn

daarom drie soorten grote grazers geïntroduceerd: Heckrunderen, konikpaarden en edelherten. Het zijn deze drie zoogdiersoorten, waarover de discussies sindsdien gaan.

Heckrunderen zijn gefokt door de gebroeders Heck om een gelijkenis te krijgen met het uitgestorven Europese wilde rund. Konikpaarden zijn halfwilde paarden uit Polen, waarvan men denkt dat die het meest het Europese wilde paard benaderen.

Zorgplicht De steeds terugkerende vraag is of we deze dieren moeten beschouwen als 'wild' of als 'gedomesticeerd'. En hebben de mensen een zorgplicht, moeten we de dieren inenten tegen ziekten en moet er worden bijgevoerd in de winter? Dit soort discussies speelt ook in andere natuurgebieden, maar de discussie in de Oostvaardersplassen bereikt zelfs de Tweede Kamer.

De commissie meent dat de huidige status van de dieren zich bevindt tussen volledig wild en gedomesticeerd. Dat heeft gevolgen voor de verantwoordelijkheid van de mens.

Er wordt in het rapport uitgebreid aandacht besteed aan het welzijn van de dieren. Het welzijn is in het algemeen als

goed beoordeeld. Zo kunnen de dieren hun natuurlijke gedrag vertonen, zoals kuddes vormen en hun eigen partner kiezen. Ze kunnen ook zelf reageren op veranderingen in voedselkwaliteit, op ziekten en stress. Ze kennen bovendien minder stress dan in gebieden waar gejaagd wordt.

De commissie besteedt uitgebreid aandacht aan de duur van het lijden voordat de dieren doodgaan. Doordat Staatsbosbeheer ingrijpt is dat korter dan bij natuurlijk levende populaties. Op dit moment grijpt Staatsbosbeheer in als het duidelijk is dat een dier de winter niet zal overleven. De commissie meent dat deze beoordeling vroeger in de winter kan worden gemaakt, zodat er al eerder kan worden ingegrepen.

Draagkracht Sinds hun introducties zijn de aantallen van de Heckrunderen, konikpaarden en edelherten toegenomen (zie figuur 1). Hoe lang zal dat nog doorgaan? De commissie heeft de draagkracht van het terrein voor de drie soorten uitgerekend op grond van de historische cijfers. Figuur 2 is een voorbeeld van zo'n berekening voor de konikpaarden. Het percentage van de volwassen dieren dat doodgaat neemt langzaam toe, en het percentage van de jongen dat één jaar oud wordt (de 'recruitment') neemt langzaam af. Het zijn

geen rechte lijnen, want de omstandigheden verschillen van jaar tot jaar. Maar je kunt wel een rechte lijn trekken door de verschillende punten. Het snijvlak daarvan is de draagkracht: het aantal dieren dat in dat terrein kan leven.

De draagkracht wordt in de Oostvaardersplassen bepaald door de hoeveelheid beschikbaar voedsel. Dit is de natuurlijke situatie voor grotere grazers, ook in meer natuurlijke ecosystemen als de Serengeti. Daarbij is niet alleen de hoeveelheid van het voedsel belangrijk, maar ook de kwaliteit. Dat is in Serengeti bijvoorbeeld de reden dat de gnoes met de regen mee trekken.

Bijvoeren Een algemeen verzoek vanuit het publiek en de Tweede Kamer is om de dieren aan het eind van de winter bij te voeren. De commissie gaat hier uitgebreid op in. Met bijvoeren verhoog je de draagkracht van het gebied, want door het extra voer blijven er meer dieren in leven. Maar het volgende jaar is er dan extra sterfte in de winter.

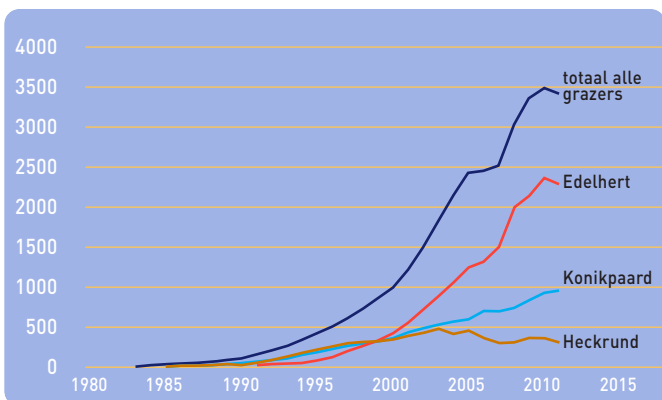
De commissie bespreekt ook andere redenen waarom bijvoeren op zo'n laat moment niet effectief is. Eén van deze redenen is dat het aangeboden voer van goede kwaliteit niet meer kan worden opgenomen

Links: grazende konikpaarden Onder: Heckrunderen

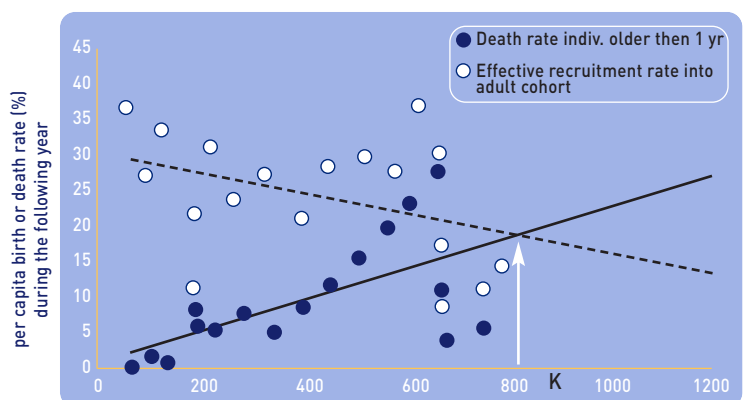

Konikpaarden, edelherten en Heckrunderen in de Oostvaardersplassen.

Figuur 1 Aantallen individuen ouder dan 1 jaar tussen 1983 en 2011

Figuur 2 Population size on 1 January

door dieren waarvan het maag-darmstelsel helemaal is aangepast aan het aanwezige winterse voer van slechte kwaliteit. Dit is niet goed voor de dieren.

Aanbevelingen In haar aanbevelingen dringt de commissie aan op een open communicatie van de regering met allen die zich betrokken voelen. Zij vraagt aan de regering 'om algemeen bekend te maken' (1) dat populaties van herbivoren (planteneters) in het algemeen beperkt worden door hun voedsel; (2) dat sterfte aan het eind van de winter een natuurlijke eigenschap is van populaties van herbivoren; (3) dat het bijvoeren van dieren in een slechte

conditie om ze in staat te stellen om de winter te overleven hun dood slechts uitstelt tot het volgende jaar en dat bijvoeren geen verstandige optie is; (4) dat al het mogelijke moet worden gedaan om onnodig lijden en sterfte door honger te voorkomen, in het bijzonder aan het eind van de winter; (5) er op toe te zien dat de ontwikkeling van de soortenrijkdom in het ecosysteem van de Oostvaardersplassen deel uitmaakt van het beheerplan.

Marijke Drees is werkzaam bij de Rijksuniversiteit Groningen, marijke.drees@kpnplanet.nl

Verder lezen?

- Het rapport kan worden gevonden op de website van Staatsbosbeheer (zoek op 'Commissie Gabor').
- **Oostvaardersplassen voorbij de horizon van het vertrouwde** is een fotoboek van Ruben Smit die in opdracht van Staatsbosbeheer een jaar rond fotografeerde in de Oostvaardersplassen, opgetekend door Rinske Hillen en Jan Daan Hillen. Open en objectief met het doel de lezer zelf een mening te laten vormen. Het boek is voor € 24,95 te koop via de webwinkel www.staatsbosbeheer.nl, www.rubensmit.nl, de boekhandel en bol.com.